

The adequacy of physical conditions of public high schools in Turkey according to their sizes*

Kasım Karakütük**

Binali Tunç***

Tuncer Bülbül****

Güven Özdem*****

Murat Taşdan*****

Öner Çelikkaleli*****

Arslan Bayram*****

ABSTRACT. The purpose of this study is to define the adequacy of the physical conditions of public high schools in Turkey according to their sizes and define the optimal school size. In this study, the survey research model was used and the data was collected from 6.832 participants who are working and studying in fifteen different city centres public high schools, including 270 administrators, 1.151 teachers and 5.411 students in 2009-2010 academic year. According to the results of the study, although the physical conditions of schools differ according to their sizes, in general small, medium sized and large schools physical conditions are inadequate. In the study, it is seen that administrators, teachers and students find small and medium sized schools' physical conditions more adequate than the large one and it is pointed out that the optimal size of public high schools in city centres of Turkey is up to 1200 students.

Keywords: School size, physical conditions, high school.

* Supported by TUBITAK (109K553) "in Turkey, the General Secondary Schools (High Schools) Optimal Size Survey" produced by.

** Prof.Dr.,Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Ankara, Turkey.E-mail: kkrktk@gmail.com

*** Assist. Prof. Dr., Mersin University Faculty of Education, Mersin, Turkey.

**** Assist. Prof. Dr., Trakya University Faculty of Education, Edirne, Turkey.

***** Assist. Prof. Dr., Giresun University Faculty of Education, Giresun, Turkey.

***** Assist. Prof. Dr., Kafkas University Faculty of Education,Kars, Turkey.

***** Assist. Prof. Dr., Muğla University Faculty of Education, Muğla, Turkey.

***** Teacher, Ministry of National Education, Turkey.

SUMMARY

Purpose and Significance: The purpose of this study is to define the adequacy of the physical conditions of public high schools in Turkey according to their sizes and define the most suitable size. The most suitable school size is tried to be defined with reference to administrators, teachers and students views about the adequacy of the physical conditions in small, medium sized and large schools.

There is a necessity of defining the most suitable size of a school by evaluating the adequacy of physical conditions in different sized schools in Turkey. The inadequacy of physical conditions may limit the achievement of educational objectives by preventing to meet the students' needs sufficiently. From this point of view, the physical conditions of schools should be organized to increase the motivation of administrators, teachers and students.

As 'the school sizes' hasn't been frequently put in the agenda by the researchers, there isn't any criteria about the lower and upper limits of the number of the students in schools. With this research a contribution is tried to make to the necessity of this issue.

Method: In this study, the survey type research design was used and the data was collected from 6.832 participants who are working and studying in fifteen different city centres public high schools, including 270 administrators, 1.151 teachers and 5.411 students in 2009-2010 academic year. In this study, schools with less than 600 students are taken as small schools, schools with 601-1.200 students are taken as middle sized schools and schools with more than 1.201 students are taken as large schools.

The data collected through a structured question form from administrators, teachers and students views, was given in the form of frequency and percentage.

In order to test whether the administrators, teachers and students views about the adequacy of physical conditions of their schools differs according to the size of their schools, Chi-Square analysis was used. 0.5 was accepted as a margin of error in the analysis of the data.

Results: As a result, it is defined that the adequacy of almost all the physical conditions in schools differs significantly according to the school sizes. Small schools are superior to the medium sized and large schools, in terms of classroom sizes, laboratories, corridors and students toilets. Medium sized schools are superior to small and large schools, in terms of building size, sports centre, theatre-conference hall and library. In all three sizes, sports centre, art-drama studio and theatre hall are the most insufficient places.

Discussion and Conclusions: According to the results of the study, although the physical conditions of schools differ according to their sizes, in general small, medium sized and large schools’ physical conditions are inadequate.

In the study, it is understood that the adequacy of physical conditions in schools differ significantly in many aspects when compared to the views of administrators, teachers and students, when the schools sizes are excluded. Administrators find the physical conditions of the schools more adequate than the teachers and the students.

In the study, it is seen that administrators, teachers and students find medium small and sized schools’ physical conditions more adequate than the large one and it is pointed out that the optimal size of public high schools in the city centres of Turkey is up to 1200 students.

Türkiye’de Genel Ortaöğretim Okullarının Büyükliğüne Göre Fiziksel Koşulların Yeterliği*

Kasım Karakütük** **Binali Tunç***** **Tuncer Bülbül******
Güven Özdem***** **Murat Taşdan*******
Öner Çelikkaleli***** **Arslan Bayram*******

ÖZ. Bu araştırma, Türkiye'deki kent merkezlerinde bulunan farklı büyüklükteki genel liselerin fiziksel koşullarının yeterliğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada okul büyüklüğü, öğrenci sayısı bakımından belirlenmiştir. Tarama türü araştırma desenine uygun olarak düzenlenen araştırma verileri 2009-2010 öğretim yılında, on beş il merkezindeki genel liselerde bulunan 270 yönetici (müdür ve müdür yardımcısı), 1.151 öğretmen ve 5.411 öğrenci olmak üzere toplam 6.832 katılımcıdan oluşan çalışma grubundan elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, okullardaki fiziksel koşulların tamamına yakınının yeterliğinin okul büyüklüğüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre küçük ve orta büyüklükteki okulların fiziksel koşulları, büyük okullardan daha yeterlidir. Buna göre 1200 öğrenciye kadar olan büyüklük kent merkezlerindeki genel liseler için en uygun büyüklüktür.

Anahtar Sözcükler: Okul büyüklüğü, fiziksel koşullar, genel ortaöğretim.

* TÜBİTAK tarafından desteklenen (109K553) “Türkiye’deki Genel Ortaöğretim Kurumlarının (Liseler) En Uygun (Optimal) Büyüklüğünün Belirlenmesi Araştırması”ndan üretilmiştir.

** Prof.Dr.,Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ankara, Türkiye. E-posta: kkrktk@gmail.com

*** Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Mersin, Türkiye.

**** Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Edirne, Türkiye.

***** Yrd. Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Giresun, Türkiye.

***** Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Kars, Türkiye.

***** Yrd. Doç. Dr Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Muğla, Türkiye.

***** Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye.

GİRİŞ

Okul büyüklüğü, diğer değişkenlerle bağlantısı içinde, dolaylı ya da doğrudan eğitimsel çıktılar üzerinde etkileri olan örgütsel değişkenlerden biridir. Bu nedenle okulları, nitelikli eğitim sunumu konusunda en uygun büyüklüklerde düzenlemek önemli bir konudur. Eğitimsel koşulların belirli bir düzeyin altında olmasının eğitime olumsuz yansımalarının olması kadar, belirli bir düzeyin üzerine çıkması da eğitim sürecini olumsuz etkileyecektir. “Nitelik açısından bir olumsuzluğa yol açmayacak biçimde her eğitimsel koşulun nicelik ve nitelikçe ne olacağını bulmak ve bunları bir büyüklükte birleştirmek, en uygun büyüklüğü bulmak olarak kabul edilmektedir” (Başaran, 1982; 49). Alanyazında ‘okul büyüklüğü’ kavramı, fiziksel bir büyüklüğü veya öğrenci sayısı bakımından kullanılabilir. Bu çalışmada ‘okul büyüklüğü’ kavramı, ‘öğrenci sayısı’ (Çınkır, 1996; Karakütük ve Tunç, 2004) bakımından bir büyüklüğü ifade etmektedir.

Okul büyüklüğü, eğitimsel çıktılar üzerindeki etkileri nedeniyle, eğitim politikası ve planlama uzmanlarınca dikkate alınması gereken bir konudur. Farklı büyüklükteki okulların fiziksel koşullarının yeterliği değerlendirilerek en uygun büyüklüğün belirlenmesine gereklilik bulunmaktadır. Fiziksel koşulların yetersizliği, öğrencilerin gereksinimlerinin yeterince karşılanmasını engelleyerek, eğitimsel amaçlara ulaşmasını sınırlandırabilir. Bu bakımdan okulun fiziksel koşullarının, yönetici, öğretmen ve öğrencilerin güdülenmelerini artıracak biçimde düzenlenmesi gerekir. Diğer yandan fiziksel koşulların yeterli olması, okuldaki fiziksel yaralanma ve kaza gibi olumsuzlukların azalması açısından da olumludur. Ancak bu çalışmada fiziksel koşulların yeterliği öğrenci gereksinimleri bağlamında ele alınmıştır. Araştırmada okulların fiziksel koşullarının yeterliği ile okul büyüklüklerine göre değerlendirilerek hangi büyüklüğün en uygun fiziksel koşullara sahip olduğunu belirlemeye çalışılmaktadır. Bu bakımdan araştırma bir yönüyle ‘büyüklük arttıkça koşullar ve olanaklar artar’ veya ‘okullar küçüldükçe çeşitli koşulları sağlamanın olanakları azalır’ önermelerine ilişkin de bir değerlendirme fırsatı sunmaktadır.

ALANYAZINA BAKIŞ

Okul büyüklüğü konusu İkinci Dünya Savaşı’nı izleyen yıllarda gündeme gelmiştir. 1950’lerin sonlarında Conant’ın öncülük ettiği, ‘en uygun’ (ideal) okul büyüklüğünü belirlemeye yönelik çok sayıda araştırma (Borland ve Howsen, 2003; Conant, 1959’dan aktaran: Viadero, 2001; Cotton, 1996; Craig, 2000; Hammond, Ross ve Milliken, 2006-2007; Johnson, 2002; Karayalçın, 1969; Klonsky, 2002; Leithwood ve Jantzi, 2009; Odden ve Picus, 2008; Viadero, 2001) bulunmaktadır. Bu

araştırmalarda ortaöğretim okulları için 300-900 arasındaki öğrenci sayısı ‘en uygun’ büyüklük olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu sonuçlara karşın, alanyazında en uygun okul büyüklüğü konusunda bir görüş birliğinden söz etmek olanaklı görünmemektedir. Hammond, Ross ve Milliken (2006-2007)’nin de belirttikleri gibi okul büyüklüğü, başarılı okulların oluşturulmasında bir formülden çok, bir öngörü sağlama aracı olarak değerlendirilmelidir. Bu durumda okul büyüklüğünün, araştırmalara konu edilerek alt ve üst sınırlarının ve en uygun okul büyüklüğünün belirlenmesi, daha nitelikli bir eğitim hizmetinin sunumunda önemlidir.

1950’lerden günümüze kadar okul büyüklüğü konusunda çeşitli gelişmeler yaşanmıştır. Bunlar; okul büyüklüğünün araştırmacıların gündemine geldiği 1950’lerden 1990’lara kadar yaygın kabul gören ‘büyük okul’ dönemi ve sonrasında daha yaygın kabul gören ‘küçük okul’ dönemidir.

Büyük Okul Dönemi

Okul büyüklüğü konusundaki kabuller, üretim anlayışlarındaki gelişmelerle bağlantılı ele alınmalıdır. Büyük okulları, İkinci Dünya Savaşı sonrasında toplumsal ve ekonomik koşulları gündeme getirmiştir. Yirminci yüzyıl başlarındaki ‘montaj hattı fabrika modeli’ (the assembly-line factory model) sanayide bir devrim yaratmış, ölçek ekonomisiyle, tüm eylemlerin merkezileştirilerek verimliliğin artırılması yoluna gidilmiştir. Merkezileştirmede, süreçlerin küçük parçalar halinde ayrı ayrı gerçekleştirilmesi yerine, belirli bir yerde ve merkezi eşgüdümle (koordinasyon) gerçekleştirilmesinin verimliliği arttırdığı kabul edilmiştir (Allen, 2002; Cox, 2002). Allen (2002)’nin de belirttiği gibi, bu gelişmeler, önemli ölçüde sanayi devrimi ile birlikte gelişme gösteren kentleşme çabalarıyla bağlantılıdır. Kentlerde açılan büyük okullarda, sanayinin gereksindiği nitelik ve nicelikteki ‘işçiyi’ yetiştirmek olanaklı olmuştur. Diğer yandan büyüyen kentler, kitleleşen mal ve hizmet tüketimini de tetiklemiştir. Artan tüketim isteminin, ancak büyük örgütlenmelerle karşılanabileceği kabul edilmiştir. Bu dönemde okullar, hastaneler, fabrikalar gibi hemen tüm toplumsal kurumlar, belirli merkezlerde herkesin ulaşabileceği mesafelerde açılmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda 3.000-5.000 öğrencisi bulunan okullar daha fazla kabul görmeye başlamıştır. ‘Büyük okul’ döneminin ruhunu yansıtan ifade, ‘büyük olan iyidir.’ Bu doğrultuda özellikle 1960’lardan 1990’lara kadar dünyada okul büyüklüklerinin artma eğiliminde olduğu söylenebilir. Büyük okullar, tüm dünyada olduğu gibi yakın döneme kadar Türkiye’de de kabul görmüştür. Okulların son dönemlere kadar sürekli büyüme eğiliminde olduğu, büyüklüğün eğitim politikası belirleyicilerince ve toplumca kabul gördüğü söylenebilir.

Alanyazında yer alan çalışmalarda, büyük okulların üstünlükleri konusunda şunlar belirtilmektedir: Belirli bir kaynak miktarı ile daha fazla öğrenciye eğitim olanağı sunarak kaynakların etkili kullanımının sağlanabilmesi (Fowler ve Walberg, 1991; Harris, 2006-2007), kapsamın ve etkililiğin artması (Lindsay, 1982), öğrencileri daha zengin bir kültürle destekleyecek çeşitlikte seçenekler sunulabilmesi ve farklı alanlarda uzmanlaşmış çok sayıda öğretmenle, öğrencilerin farklı alanlardaki gelişimlerinin sağlanabilmesi (Harris, 2006-2007; Leithwood ve Jantzi, 2009; Wasley, 2002), araç-gereç, teknolojik altyapı, spor, müzik, sanat, drama alanları gibi fiziksel ve teknolojik altyapı olanaklarının fazla olması nedeniyle, öğrencilerin daha farklı etkinlik seçeneklerine katılım olanağı bulabilmesi (Cotton, 1996; Hammond, Ross ve Milliken, 2006-2007; Hampel, 2002; Wasley, 2002), bünyelerindeki öğretmenlerin kendilerini belirli konularda geliştirerek uzmanlaşabilmeleri (Harris, 2006-2007).

Ancak son yıllarda büyük okulların sınırlılıklarını ortaya koyan çalışmaların artmasıyla, alanyazında büyük okullara yöneltilen eleştiriler giderek yoğunlaşmıştır. Büyük okullar, insancıl olmayan yapıları, adaletli olmayan bölünmüş programlarının yanı sıra, öğrenci gereksinimlerine etkili karşılık verememe gibi nedenlerle de yoğun biçimde eleştirilmektedir (Hammond, Ross ve Milliken, 2006-2007). Ayrıca büyüklük arttıkça, bürokratik işlem ve süreçlerin artmasıyla birlikte, öğretmen ve yöneticilerde duyarsızlaşma, sorumluluk almaktan kaçınma gibi eğilimlerin yaygınlaşması (Cox, 2002), hızla artan disiplin ve güvenlik sorunları, okul terki (Fetler, 1989; Hampel (2002), bürokratik işleymden kaynaklanan örgütsel iletişim güçlüklerinin artması (Fowler ve Walberg, 1991), okuldaki insan ilişkilerinin zayıflamasıyla, dezavantajlı veya azınlık grupların çocuklarının ihmal edilmesi (Hammond, Ross ve Milliken, 2006-2007), gibi sorunlar büyük okul kabulünü güçleştiren nedenler olarak ortaya çıkmıştır.

Küçük Okul Dönemi

Okullar büyüdükçe, sorunların etkili çözülebilmemesinin ötesinde, sorunların çözümünü güçleştirdiğinin gözlenmesi, küçük okulların kabul görmesine zemin hazırlamıştır. ‘Yerelleşme’ özellikle 1980’lerden sonraki dönemin temel anlayışını yansıtmaktadır. Bu dönemde bürokratik hiyerarşinin çoğaldığı, büyük ölçekli merkezi kurumsal yapılanmalar yerine, yerel düzeyde ‘katılımcı yönetim’ anlayışının, değişen koşullara uyum sağlamada daha işlevsel olduğu kabul edilmiştir. Artık binlerce öğrencisi olan okullar, zorunlu kalınmadıkça istenmemektedir. Yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler ve velilerin daha küçük okulları istedikleri gözlenmektedir.

Son dönemlerde okul büyüklüğü konusunda yapılan araştırmaların tamamına yakını, okulların küçülmesinin fiziksel altyapı ve insan boyutu bakımlarından öğrenme için daha uygun koşullar sağladığını ve üstünlüklerin sakıncalarından çok daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmalarda öne çıkan noktalar şöyledir (Allen, 2002; Cotton, 1996; Cox, 2002; Craig, 2000; Dee, Ha ve Jacob, 2002; Hammond, Ross ve Milliken, 2006-2007; Hampel, 2002; Harris, 2006-2007; Johnson, 2002; Leithwood ve Jantzi, 2009; Pool, 2002; Wasley, 2002):

Okullar küçüldükçe;

- fiziksel olanaklardan, tüm öğrenciler dengeli yararlanabilmekte,
- öğrenci öğrenmeleri konusunda, öğretmenleri sorumluluk almaya özendirilen bir iklim gelişebilmekte,
- öğrenme sorunları ve etkili öğrenme konusunda ortak öğretmen çalışmaları artmakta,
- öğrenci, öğretmen ve ailelerin katılımının artmasına bağlı olarak, toplumun eğitimsel birikimi artmakta,
- sorunların yerel düzeyde ele alınmasıyla yenilik geliştirme, esneklik, aile-öğretmen etkileşiminin güçlenmesi, eğitimsel niteliği ve etkililiği geliştirme fırsatları doğabilmekte,
- öğrencilerin daha az engellenmesi ile daha fazla bireysel etkileşim kurulabilmesine olanak sağlanabilmekte,
- öğretmenlerin, öğrencileri daha yakından tanıyabilme ve öğrenci gereksinmelerine daha uygun programlar oluşturulabilmektedir.

Türkiye’de bugüne kadar araştırmacıların gündeminde fazla yer almayan ‘okul büyüklüğü’, eğitim yatırımları konusundaki kararların genelinde olduğu gibi, görgül (amprık) veriler yerine, başka ülkelere ilişkin gözlemler veya politika belirleyicilerin kişisel kanılarına göre belirlenmiştir. Yasal düzenlemelerle Türkiye’de okul açılması için yerleşim birimlerinin nüfusunun alt sınırları belirlenmiştir. Ancak okullarda kaç öğrenci bulunması gerektiği, bunun alt ve üst sınırlarının kaç olması gerektiği ile ilgili bir ölçüt bulunmamaktadır. Türkiye’de 3.000 - 4.000 öğrencili ilköğretim ve ortaöğretim okullarının bulunduğu bilinmektedir. Bu bakımdan okul büyüklüğü konusu, gerek eğitimciler gerekse araştırmacılarca dikkate alınmaya değer bir konudur. Bu araştırmayla bu konudaki gerekliliğe katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

Türkiye’de son yıllarda, okul büyüklüğü ile ilgili araştırmalar (Akkalkan, 2009; Demircan, 2005; Kalfa, 2006; Karakütük ve Tunç, 2004; Karakütük vd., 2005; Özer, 2009) yapılmaya başlanmıştır. Ancak alanyazında ortaöğretim kurumlarının fiziksel koşulların yeterliği bakımından en uygun büyüklüklerini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma bulunmamaktadır. Eğitim düzeyleri, türleri, yerleşim birimleri vb. değişkenler

açısından en uygun okul büyüklüklerinin konu edinildiği araştırmaların artması, gerek toplumsal eğitim isteminin karşılanabilmesi, gerek kaynakların etkili kullanımı konusunda, eğitim bilimcilere ve politika belirleyicilere önemli katkılarda bulunabilecektir.

Bu tartışmalar doğrultusunda araştırmanın temel amacı, Türkiye’deki kamu genel liselerinin fiziksel koşullarının yeterliğine göre en uygun büyüklüğünü belirlemektir. Araştırmada okul büyüklüğü ile okuldaki fiziksel koşulların yeterliği arasında ilişki olup olmadığı, ‘küçük, orta büyüklükte ve büyük’ okullardaki fiziksel koşulların yeterliği konusundaki yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri karşılaştırılarak belirlenmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırma verileri ‘Adana, Ankara, Batman, Çanakkale, Edirne, Elazığ, Erzurum, Giresun, Iğdır, Kars, Kırklareli, Mersin, Sakarya, Trabzon ve Van’ illerinde görev yapan; 270 okul yöneticisi, 1.151 öğretmen ve 5.411 öğrenci olmak üzere toplam 6.832 kişiden oluşan çalışma grubundan elde edilmiştir. Çalışma grubu ile ilgili ayrıntılı bilgi Tablo 1’de verilmiştir.

Araştırmanın yapılacağı okulların seçilmesinde, okul büyüklüğü ölçütü dikkate alınmıştır. Okulların, büyüklüklerine göre sınıflandırılmasında ilgili alanyazından hareketle;

- 600 ve daha az öğrencili okullar “küçük okul”,
- 601-1.200 arasında öğrencili okullar “orta büyüklükteki okul”,
- 1.201 ve daha fazla öğrencili okullar ise “büyük okul” olarak alınmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasında okulların büyüklüklerinin yanısıra aynı kent merkezindeki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki çevrelerde bulunmasına özen gösterilmiştir.

Araştırma yapılan illerde soru formu uygulanan yönetici, öğretmen ve öğrenci sayılarıyla ilgili sayısal veriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma yapılan illere göre soru formu uygulanan liselerdeki yönetici, öğretmen ve öğrenci sayıları

Uygulama Yapılan İl Merkezlerindeki Lise Sayısı	Uygulama Yapılan Lise Sayısı	Yönetici		Öğretmen		Öğrenci	
		Toplam	Anket Uygulanan	Toplam	Anket Uygulanan	Toplam	Anket Uygulanan
729	90	2.187	270	26.025	1.151	410.651	5.411

Araştırmaya katılan yöneticilerin (Müdür ve Müdür Yardımcıları) % 40'ı küçük okullarda, % 41,2'si orta büyüklükteki okullarda ve % 18,8'i büyük okullarda görev yapmaktadır. Öğretmenlerin % 29,5'i küçük okullarda, % 47,9'u orta büyüklükteki okullarda ve % 22,6'ı büyük okullarda görev yapmaktadır. Öğrencilerin % 27,8'i küçük okullarda, % 45'i orta büyüklükteki okullarda ve % 27,1'i büyük okullarda öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi, Uygulanması ve Analizi

Araştırma verileri, araştırmacılarca düzenlenen 'Okulun Fiziksel Koşullarının Yeterliği ve En Uygun Okul Büyüklüğü' soru formu ile toplanmıştır. Formda katılımcıların kişisel bilgilerini ve öğrenci gereksinimleriyle doğrudan ilgili, 'okuldaki bina, derslik, rehber öğretmen odası, laboratuvar, spor salonu, tiyatro-konferans salonu, resim-drama atölyesi, kütüphane, okul bahçesi, tuvaletler ve kantinin' yeterliğini belirlemeye yönelik sorular yer almıştır. Okulun fiziksel koşullarının yeterliğini belirlemeyi amaçlayan on bir soru maddesi 'yeterli', 'yetersiz' olmak üzere ikili olarak derecelendirilmiştir.

Araştırma verileri 2009-2010 öğretim yılı bahar döneminde, araştırmacılar ve anketörlerce toplanmıştır. Soru formunun geçerlik çalışmalarında okul büyüklüğü konusundaki yerli ve yabancı alanyazındaki genel kabuller ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Araştırma formunu kapsam, anlaşılabilirlik ve amaca uygunluk açısından değerlendirebilmek üzere eğitim bilimleri alanında görev yapan 9 akademisyen, 5 okul yöneticisi ve 13 öğretmenin görüşü alınmıştır. Ayrıca 45 öğrenciye soru formu uygulanarak, formun öğrenci düzeyine uygunluğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin, okullarının fiziksel koşullarının yeterliğine ilişkin, görüşleri frekans ve yüzde değerleri biçiminde verilmiştir. Çalışmada, yönetici, öğretmen ve öğrencilerin bazı soruları yanıtlamamış olmaları nedeniyle, her bir soruya ilişkin görüş belirten katılımcı sayıları da farklılaşmaktadır. Ancak analizlerde her soru kendi içinde bağımsız olarak değerlendirildiğinden, her soruya görüş belirten katılımcı sayılarının farklı olmasının bir sakıncası bulunmadığı kabul edilmiştir.

Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin okul büyüklüğüne göre, okullarının fiziksel koşullarının yeterliğine ilişkin görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını test edebilmek için 'Kay Kare' (Chi-Square) analizi kullanılmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bu kısımda okulların fiziksel koşullarının okul büyüklüğüne göre yeterliğine ilişkin bulgular yer almaktadır. Öncelikle yöneticilerin, okulların fiziksel koşullarının yeterliği konusundaki görüşlerine yer verilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Yöneticilerin okulun fiziksel koşullarının yeterliği konusundaki görüşlerine ilişkin frekans, yüzde ve kay kare değerlerinin okul büyüklüğüne göre dağılımı

Maddeler	Küçük Okullar				Orta Büyüklükteki Okullar				Büyük Okullar			
	Yeterli		Yetersiz		Yeterli		Yetersiz		Yeterli		Yetersiz	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dersliklerin büyüklüğü	68	76,4	21	23,6	87	73,7	31	26,3	29	60,4	19	39,6
Bina büyüklüğü	59	72,0	23	28,0	76	71,0	31	29,0	19	46,3	22	53,7
Rehber öğretmen odası	60	68,2	28	31,8	72	61,0	46	39,0	16	33,3	32	66,7
Laboratuvar(lar)	56	62,2	34	37,3	74	63,8	42	36,2	15	31,2	33	68,8
Spor salonu	31	37,3	52	62,7	55	55,0	45	45,0	12	27,9	31	72,1
Tiyatro-konferans salonu	24	28,2	61	71,8	43	37,4	72	62,6	7	15,2	39	84,8
Resim-drama atölyesi	27	33,3	54	66,7	32	28,6	80	71,4	9	20,0	36	80,0
Kütüphane	53	60,2	35	39,8	74	62,7	44	37,3	18	38,3	29	61,7
Okul bahçesi	64	77,1	19	22,9	93	86,9	14	13,1	31	73,8	11	26,2
Tuvaletler	75	83,3	15	16,7	92	78,0	26	22,0	32	66,7	16	33,3
Kantin	54	60,7	35	39,3	78	67,2	38	32,8	27	56,3	21	43,7

Tablo 2’de yer alan yönetici görüşleri, birçok fiziksel koşulun yeterliği ile okul büyüklüğü arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. ‘Bina büyüklüğü ($\chi^2(2) = 9.602$, $p < .05$), rehber öğretmen odası ($\chi^2(2) = 16.196$, $p < .05$), laboratuvar ($\chi^2(2) = 16.178$, $p < .05$), spor salonu ($\chi^2(2) = 10.919$, $p < .05$), tiyatro-konferans salonu ($\chi^2(2) = 7.892$, $p < .05$) ve kütüphanenin ($\chi^2(2) = 8.658$, $p < .05$)’ yeterliğine ilişkin yönetici görüşlerinin,

okul büyüklüğüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu bulgular, yönetici görüşlerine göre, okul büyüklüğü ile ‘bina büyüklüğü, rehber öğretmen odası, laboratuvar, spor salonu, tiyatro-konferans salonu ve kütüphanenin’ yeterliği arasında anlamlı düzeyde bir ilişkiye işaret etmektedir.

Diğer yandan, okul büyüklüğü açısından ‘dersliklerin büyüklüğü ($\chi^2(2) = 4.237, p>.05$), resim-drama atölyesi ($\chi^2(2) = 2.520, p>.05$), okul bahçesi ($\chi^2(2) = 4.667, p>.05$), öğrenci tuvaletleri ($\chi^2(2) = 5.031, p>.05$) ve kantinin ($\chi^2(2) = 2.034, p>.05$)’ yeterliğine ilişkin yönetici görüşleri arasında ortaya çıkan farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulgulardan hareketle, yönetici görüşlerine göre, okulların ‘derslik, resim-drama atölyesi, okul bahçesi, öğrenci tuvaletleri ve kantinlerinden’ oluşan fiziksel koşullarının yeterliğinin okul büyüklüğüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ileri sürülebilir.

Orta büyüklükteki okul yöneticilerinin, okullarını küçük ve büyük okul yöneticilerine oranla daha yeterli gördükleri söylenebilir. Orta büyüklükteki okul yöneticilerinin, ‘laboratuvar (% 63,8), spor salonu (% 55,0), tiyatro-konferans salonu (% 37,4), kütüphane (% 62,7), okul bahçesi (% 86,9) ve kantini (% 67,2)’ küçük ve büyük okul yöneticilerine göre daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır.

Küçük okul yöneticilerinin ise okullarındaki, ‘dersliklerin büyüklüğünü (% 76,4), bina büyüklüğünü (% 72,0), rehber öğretmen odasını (% 68,2), resim-drama atölyesini (% 33,3) ve öğrenci tuvaletlerini (% 83,3)’ orta büyüklükteki ve büyük okul yöneticilerine göre daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır.

Fiziksel koşulların yeterliğinin özellikle orta büyüklükteki okul yöneticilerince daha yüksek düzeyde ifade edilmesi, orta büyüklükteki (601-1200) okulların fiziksel koşulların yeterliği bakımından, küçük ve büyük okullara göre daha üstün olduğu biçiminde yorumlanabilir. Dikkati çeken nokta, büyük okul yöneticilerinin, hiçbir fiziksel koşulu, küçük ve orta büyüklükteki okul yöneticilerinden daha yeterli görmemeleridir.

Genel olarak fiziksel koşulların yetersiz olmasının yanında bazı fiziksel koşullarda ise yetersizliklerin ciddi boyutlarda olduğu görülmektedir. Okul yöneticilerince en yetersiz görülen fiziksel koşullar ‘spor salonu, tiyatro-konferans salonu ve resim-drama atölyesi’dir. En yetersiz görülen üç fiziksel koşulun, öğrencilerin ‘bedensel, kültürel ve sanatsal’ gelişimleriyle ilgili olması da ayrıca dikkat çekicidir. Öğretmenlerin okullarının fiziksel koşullarının yeterliği konusundaki görüşleri Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3’teki öğretmen görüşlerine dayanarak, okulların fiziksel koşullarının yeterliğinin (rehber öğretmen odası hariç), okul büyüklüğü ile ilişkili olduğu söylenebilir. ‘Dersliklerin büyüklüğü ($\chi^2(2) = 45.154, sd = 2,$

$p = .000$), bina büyüklüğü ($\chi^2(2) = 41.856$, $sd = 2$, $p = .009$), laboratuvar ($\chi^2(2) = 60.194$, $sd = 2$, $p = .000$), spor salonu ($\chi^2(2) = 37.749$, $sd = 2$, $p = .000$), tiyatro-konferans salonu ($\chi^2(2) = 57.165$, $sd = 2$, $p = .000$), resim-drama atölyesi ($\chi^2(2) = 15.789$, $sd = 2$, $p = .000$), kütüphane ($\chi^2(2) = 24.484$, $sd = 2$, $p = .000$), okul bahçesi ($\chi^2(2) = 39.489$, $sd = 2$, $p = .000$), öğrenci tuvaletleri ($\chi^2(2) = 46.031$, $sd = 2$, $p = .000$) ve kantinin ($\chi^2(2) = 3.371$, $sd = 2$, $p = .009$)’ yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşlerinin okul büyüklüğüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 3. Öğretmenlerin okulun fiziksel koşullarının yeterliği konusundaki görüşlerine ilişkin frekans, yüzde ve kay kare değerlerinin okul büyüklüğüne göre dağılımı

Maddeler	Küçük Okullar				Orta Büyüklükteki Okullar				Büyük Okullar			
	Yeterli		Yetersiz		Yeterli		Yetersiz		Yeterli		Yetersiz	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	\square	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Dersliklerin büyüklüğü	249	78,1	70	21,9	342	66,4	173	33,6	124	51,0	119	49,0
	$\chi^2 = 45.154$, $sd = 2$, $p = .000$											
Bina büyüklüğü	219	69,1	98	30,9	328	63,8	186	36,2	105	43,4	137	56,6
	$\chi^2 = 41.856$, $sd = 2$, $p = .009$											
Rehber öğretmen odası	190	60,3	125	39,7	283	55,1	231	44,9	83	33,9	162	66,1
	$\chi^2 = 42.856$, $sd = 2$, $p = .148$											
Laboratuvar(lar)	161	51,3	153	48,7	232	45,6	277	54,4	50	20,5	194	79,5
	$\chi^2 = 60.194$, $sd = 2$, $p = .000$											
Spor salonu	112	36,0	199	64,0	229	46,0	269	54,0	54	22,7	184	77,3
	$\chi^2 = 37.749$, $sd = 2$, $p = .000$											
Tiyatro-konferans salonu	81	25,6	235	74,4	133	26,1	377	73,9	45	18,4	200	81,6
	$\chi^2 = 57.165$, $sd = 2$, $p = .000$											
Resim-drama atölyesi	61	19,7	249	80,3	139	27,9	360	72,1	38	15,8	203	84,2
	$\chi^2 = 15.789$, $sd = 2$, $p = .000$											
Kütüphane	130	41,3	185	58,7	221	42,9	294	57,1	60	24,8	182	75,2
	$\chi^2 = 24.484$, $sd = 2$, $p = .000$											
Okul bahçesi	226	71,3	91	28,7	402	77,8	115	22,2	135	55,6	108	44,4
	$\chi^2 = 39.489$, $sd = 2$, $p = .000$											
Tuvaletler	215	67,6	103	32,4	323	62,6	193	37,4	100	40,8	145	59,2
	$\chi^2 = 46.031$, $sd = 2$, $p = .000$											
Kantin	141	44,2	178	55,8	281	54,2	237	45,8	113	46,1	132	53,9
	$\chi^2 = 3.371$, $sd = 2$, $p = .009$											

Okul büyüklüğü açısından, ‘rehber öğretmen odasının ($\chi^2(2) = 42.856$, $sd = 2$, $p = .148$)’ yeterliğine ilişkin öğretmen görüşleri arasında ortaya çıkan farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Diğer yandan küçük ve orta büyüklükteki okulların öğretmenlerinin, okullarının fiziksel koşullarını, büyük okul öğretmenlerinden daha yeterli gördükleri de anlaşılmaktadır. Küçük okul öğretmenleri okullarındaki, ‘dersliklerin büyüklüğünü (% 78,1), bina büyüklüğünü (% 69,1), rehber öğretmen odasını (% 60,3), laboratuvar (% 51,3) resim-drama atölyesini ve öğrenci tuvaletlerini (% 67,6)’, orta ve büyük okul öğretmenlerine göre daha yeterli görmektedirler. Orta büyüklükteki okul öğretmenlerinin, ‘spor salonu (% 46,0), tiyatro-konferans salonu (% 26,1), kütüphane (% 42,9), okul bahçesi (% 77,8) ve kantini (% 44,2)’ küçük ve büyük okul öğretmenlerine göre daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır.

Öte yandan fiziksel koşulların yeterliğinin küçük okul öğretmenlerince daha yüksek düzeyde ifade edildiği görülmektedir. Öğretmen görüşlerine dayalı olarak küçük okulların fiziksel koşulların yeterliği bakımından, orta büyüklükteki ve büyük okullara göre daha üstün olduğu ileri sürülebilir. Dikkati çeken nokta, büyük okul öğretmenlerinin, hiçbir fiziksel koşulu, küçük ve orta büyüklükteki okul öğretmenlerinden daha yeterli görmemeleridir. Yöneticilere (Tablo 2) benzer olarak, öğretmenlerin de büyük okulların fiziksel koşullar bakımından, küçük ve orta büyüklükteki okullardan yetersiz olduğunu düşünmeleri dikkat çekicidir.

Öğretmenlerin de yöneticilere benzer olarak (Tablo 2), okullarının fiziksel koşullarını yetersiz bulmalarının yanında, öğrencilerin ‘sanatsal, kültürel ve bedensel’ gelişimleriyle ilgili resim-drama atölyesi, tiyatro-konferans salonu ve spor salonunu çok daha yetersiz gördükleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin, okullarının fiziksel koşullarının yeterliğine ilişkin görüşleri Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin okul büyüklüğüne göre, okullarının fiziksel koşullarının yeterliği konusundaki görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı anlaşılmaktadır. ‘Derslik büyüklükleri ($\chi^2(2) = 67.797$, $p < .05$), bina büyüklüğü ($\chi^2(2) = 9.322$, $p < .05$), laboratuvar(lar) ($\chi^2(2) = 212.043$, $p < .05$), spor salonu ($\chi^2(2) = 119.275$, $p < .05$), tiyatro-konferans salonu ($\chi^2(2) = 57.165$, $p < .05$), resim-drama atölyesi ($\chi^2(2) = 53.487$, $p < .05$), kütüphane ($\chi^2(2) = 22.202$, $p < .05$), okul bahçesi ($\chi^2(2) = 114.666$, $p < .05$), öğrenci tuvaletleri ($\chi^2(2) = 36.511$, $p < .05$), kantinin ($\chi^2(2) = 80.283$, $p < .05$)’ yeterliği konularında küçük, orta büyüklükteki ve büyük okullardaki öğrenciler anlamlı düzeyde farklı düşünmektedirler. Küçük, orta ve büyük okul öğrencilerinin yalnızca rehber öğretmen odasının yeterliğine ilişkin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($\chi^2(2) = 3.822$, $p > .05$).

Orta büyüklükteki okul öğrencileri ‘bina büyüklüğünü (% 68,5), rehber öğretmen odasını (% 44,1), spor salonunu (% 39,6), tiyatro-konferans salonunu (% 29,1), kütüphaneyi (% 49,1)’, küçük ve büyük okullardaki öğrencilere oranla daha yeterli görmektedirler. Küçük okul öğrencileri ise ‘dersliklerin büyüklüğünü (% 74,2), laboratuvar(lar)ı (% 44,9) ve öğrenci tuvaletlerini (% 51,0)’, orta büyüklükteki ve büyük okul öğrencilerine oranla daha yeterli bulmaktadırlar.

Tablo 4. Öğrencilerin okulun fiziksel koşullarının yeterliği konusundaki görüşlerine ilişkin frekans, yüzde ve kay kare değerlerinin okul büyüklüğüne göre dağılımı

Maddeler	Küçük Okullar				Orta Büyüklükteki Okullar				Büyük Okullar							
	Yeterli		Yetersiz		Yeterli		Yetersiz		Yeterli		Yetersiz					
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%				
Dersliklerin büyüklüğü	112	74,2	387	25,8	1650	68,2	769	31,8	860	60,0	573	40,0				
Bina büyüklüğü	$\chi^2 = 67.797$, sd = 2, p = .000				963	64,2	536	35,8	1657	68,5	761	31,5	943	65,0	508	35,0
Rehber öğretmen odası	$\chi^2 = 9.322$, sd = 2, p = .009				638	43,1	842	56,9	1058	44,1	1343	55,9	587	40,8	850	59,2
Laboratuvar(lar)	$\chi^2 = 3.822$, sd=2, p=.148				672	44,9	825	55,1	922	38,3	1483	61,7	293	20,3	1150	79,7
Spor salonu	$\chi^2 = 212.043$, sd = 2, p = .000				345	23,2	1145	76,8	953	39,6	1456	60,4	429	29,8	1013	70,2
Tiyatro-konferans salonu	$\chi^2 = 119.275$, sd = 2, p = .000				292	19,6	1197	80,4	700	29,1	1708	70,9	301	20,8	1144	79,2
Resim-drama atölyesi	$\chi^2 = 57.165$, sd = 2, p = .000				287	19,3	1201	80,7	681	28,4	1720	71,6	433	30,0	1008	70,0
Kütüphane	$\chi^2 = 53.487$, sd = 2, p = .000				675	45,1	823	54,9	1183	49,1	1224	50,9	598	41,4	845	58,6
Okul bahçesi	$\chi^2 = 22.202$, sd = 2, p = .000				914	60,9	587	39,1	1789	74,0	629	26,0	1123	77,4	327	22,6
Tuvaletler	$\chi^2 = 114.666$, sd = 2, p = .000				766	51,0	737	49,0	1177	48,6	1246	51,4	585	40,5	860	59,5
Kantin	$\chi^2 = 36.511$, sd = 2, p = .000				474	31,5	1031	68,5	996	41,1	1426	58,9	688	47,5	761	52,5
	$\chi^2 = 80.283$, sd = 2, p = .000															

Dikkati çeken nokta, büyük okul öğrencilerinin, büyük okul yönetici ve öğretmenlerinin aksine, okullarındaki fiziksel olanakları küçük ve orta büyüklükteki okul öğrencilerine göre daha yeterli bulmalarındır. Büyük okul öğrencileri ‘resim-drama atölyesini (% 30,0), okul bahçesini (% 77,4) ve kantini (% 47,5)’ küçük ve orta büyüklükteki okul öğrencilerine göre daha yeterli görmektedirler.

Genel olarak öğrencilerin küçük, orta büyüklükteki ve büyük okulların farklı düzeylerde olsa da fiziksel olanaklara ilişkin altyapı bakımından önemli eksiklikler taşıdığını düşündüklerini ileri sürmek olanaklıdır. ‘Resim-drama atölyesi, tiyatro-konferans salonu ve spor salonu’ gibi sanatsal, kültürel ve sportif becerilerle ilgili alanlar ise ‘en yetersiz’ görülen alanlar olmuştur.

Tablo 5. Okulun fiziksel koşullarının yeterliği konusundaki yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerinin frekans, yüzde ve kay kare değerleri

Maddeler	Yönetici				Öğretmen				Öğrenci			
	Yeterli		Yetersiz		Yeterli		Yetersiz		Yeterli		Yetersiz	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dersliklerin büyüklüğü	184	71,9	72	28,1	715	66,4	362	33,6	3622	67,7	1729	32,3
	$\chi^2 = 2.874, sd = 2, p = .238$											
Bina büyüklüğü	154	62,6	92	37,4	652	60,8	421	39,2	3563	66,4	1805	33,6
	$\chi^2 = 13.272, sd = 2, p = .001$											
Rehber öğretmen odası	148	58,0	107	42,0	556	51,8	518	48,2	2283	42,9	3035	57,1
	$\chi^2 = 46.612, sd = 2, p = .000$											
Laboratuar(lar)	145	57,1	109	42,9	443	41,5	624	58,5	1887	35,3	3458	64,7
	$\chi^2 = 59.772, sd = 2, p = .000$											
Spor salonu	98	39,8	148	60,2	395	37,7	652	62,3	1727	32,3	3614	67,7
	$\chi^2 = 16.092, sd = 2, p = .000$											
Tiyatro-konferans salonu	74	29,4	178	70,6	259	24,2	812	75,8	1293	24,2	4049	75,8
	$\chi^2 = 3.506, sd = 2, p = .173$											
Resim-drama atölyesi	68	27,4	180	72,6	238	22,7	812	77,3	1401	26,3	3929	73,7
	$\chi^2 = 3.380, sd = 2, p = .041$											
Kütüphane	145	56,9	110	43,1	719	67,0	354	33,0	2456	45,9	2892	54,1
	$\chi^2 = 134.321, sd = 2, p = .000$											
Okul bahçesi	188	77,0	56	23,0	762	70,8	315	29,2	3826	71,3	1543	28,7
	$\chi^2 = 4.084, sd = 2, p = .130$											
Tuvaletler	199	77,7	57	22,3	638	59,1	441	40,9	2528	47,1	2843	52,9
	$\chi^2 = 133.123, sd = 2, p = .000$											
Kantin	159	62,6	95	37,4	535	49,4	547	50,6	2158	40,1	3218	59,9
	$\chi^2 = 75.587, sd = 2, p = .000$											

Tablo 5’te okulların fiziksel koşullarının yeterliğinin büyük ölçüde yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı koşulların, ‘bina büyüklüğü ($\chi^2(2) = 13.272, sd = 2, p = .001$), rehber öğretmen odası ($\chi^2(2) = 46.612, sd = 2, p = .000$), laboratuar ($\chi^2(2) = 59.772, sd = 2, p = .000$), spor salonu ($\chi^2(2) = 16.092, sd = 2, p = .000$), resim-drama atölyesi ($\chi^2(2) = 3.380, sd = 2, p = .041$), kütüphane

($\chi^2(2) = 134.321$, $sd = 2$, $p = .000$), öğrenci tuvaletleri ($\chi^2(2) = 133.123$, $sd = 2$, $p = .000$) ve kantin ($\chi^2(2) = 75.587$, $sd = 2$, $p = .000$)’ olduğu görülmektedir.

Yöneticilerin, okulların fiziksel koşullarının yeterliğine ilişkin görüşlerinin, öğretmen ve öğrenci görüşlerinden daha olumlu olması bu farklılığı göstermektedir. Yöneticilerin, ‘dersliklerin büyüklüğü (% 71,9), rehber öğretmen odası (% 58), laboratuvar (% 57,1), spor salonu (% 39,8), tiyatro-konferans salonu (% 29,4), resim-drama atölyesi (27,4), okul bahçesi (% 77,0), öğrenci tuvaletleri (% 77,7) ve kantini (% 62,6)’ öğretmen ve öğrencilerden daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin ‘kütüphanenin (% 67,0)’ yeterliği konusunda, yönetici ve öğrencilerden daha olumlu görüş belirttikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin ise ‘bina büyüklüğü (% 66,4)’ konusunda, yönetici ve öğretmenlerden daha olumlu görüş belirttikleri dikkati çekmektedir.

Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin, okulun fiziksel koşulları içinde yeterli gördükleri maddeler ile yetersiz gördükleri maddeler büyük ölçüde örtüştüğü dikkati çekmektedir. Bir başka ifadeyle, yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin, fiziksel koşullara ilişkin görüşleri arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yaşansa da ‘en yeterli’ (okul bahçesi ve öğrenci tuvaletleri) ve ‘en az yeterli’ gördükleri koşullarda görüş birliğinde oldukları söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonuçlarına göre, okulların fiziksel koşulları, okul büyüklüğüne göre farklılaşsa da, genel olarak küçük, orta ve büyük okulların fiziksel koşulları yetersizdir. Bir başka ifadeyle, okul büyüklüğüne göre fiziksel koşullar değişse de her büyüklükteki okulun fiziksel altyapı bakımından istenen düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Bundan Türkiye’de ortaöğretim düzeyindeki yatırımların ve okulların altyapılarının yeterli görülmediği anlaşılmaktadır.

Kent merkezlerindeki ortaöğretim okullarının fiziksel olarak yetersizliği eğitimin finansman, bir başka ifadeyle ‘kaynak’ boyutuyla ilgilidir. Fiziksel koşulların yetersizliği, eğitime ayrılan kaynakların ciddi anlamda yetersizliğini ortaya koymaktadır. Eğitim bütçelerinin yeterli olmamasının yanında, nüfus artışı ve toplumun eğitim istemindeki artışla paralel olarak artış göstermediği anlaşılmaktadır. Fiziksel koşulların yeterli olmadığı bir eğitim hizmetinin niteliğinin yükselmesini beklemek gerçekçi değildir.

Araştırmada farklı büyüklükteki okulların fiziksel koşullarının yeterliği konusundaki okul yöneticisi görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Bina büyüklüğü, rehber öğretmen odası, laboratuvar, spor

salonu, tiyatro konferans salonu ve kütüphanenin yeterliğine ilişkin yönetici görüşleri okul büyüklüğüne göre farklılaşmaktadır. Orta büyüklükteki (601-1.200) okullar fiziksel koşulların yeterliği bakımından, küçük ve büyük okullara göre daha üstündürler. Orta büyüklükteki okul yöneticileri, ‘laboratuar, spor salonu, tiyatro-konferans salonu ve kütüphaneyi’, küçük ve büyük okullara göre daha yeterli görmektedirler. Küçük okul yöneticileri ise, ‘okul binasını ve rehber öğretmen odasını’, orta ve büyük okul yöneticilerine göre daha yeterli görmektedirler. Dikkati çeken nokta, büyük okul yöneticilerinin, hiçbir fiziksel koşulu, küçük ve orta büyüklükteki okul yöneticilerinden daha yeterli görmemeleridir. Bir başka ifadeyle, okuldaki fiziksel koşulları en yetersiz görenler büyük okul yöneticileridir.

Öğretmenlerin, fiziksel koşulların yeterliğine ilişkin görüşleri, okul büyüklüğüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Buna göre küçük okullar ‘derslik, bina büyüklüğü, laboratuar ve öğrenci tuvaletleri’ bakımından, orta ve büyük okullardan daha yeterlidir. Orta büyüklükteki okullar ise ‘spor salonu, tiyatro-konferans salonu, resim-drama atölyesi, kütüphane, okul bahçesi ve kantin’ bakımından, küçük ve büyük okullara göre daha yeterlidir. Yöneticilerle benzer olarak, büyük okullarda görevli öğretmenler de okullarının hiçbir fiziksel koşulunu, küçük ve orta büyüklükteki okullara göre daha üstün olduğunu düşünmemektedir.

Öğrenci görüşlerine göre küçük okulların, ‘derslik büyüklükleri, laboratuvarları ve öğrenci tuvaletleri’, orta ve büyük okullardan daha yeterlidir. Orta büyüklükteki okulların ise ‘bina büyüklüğü, spor salonu, tiyatro-konferans salonu ve kütüphanesi’ küçük ve büyük okullardakilerden daha yeterlidir. Büyük okullar konusunda dikkati çeken nokta, yönetici ve öğretmen görüşlerinin aksine öğrencilerin, büyük okulları, küçük ve orta büyüklükteki okullardan bazı fiziksel koşullar bakımından daha yeterli görmesidir. Büyük okullardaki öğrenciler, ‘resim-drama atölyesi, okul bahçesi ve kantini’, küçük ve orta büyüklükteki okullardan daha yeterli görmektedirler.

Araştırmada dikkati çeken bir nokta, maliyeti görece yüksek olabilen spor salonu, tiyatro-konferans salonu, kütüphane gibi alanların orta büyüklükteki okullarda yeterli görülmesidir. Bu belirleme özellikle büyük okulların ders dışındaki sosyal, sportif ve kültürel etkinlikler bakımından daha üstün olduğuna ilişkin yaygın kanıya aykırıdır. Karakütük ve diğerlerinin 2005 yılında Ankara’daki genel liselerin büyüklüğünü inceledikleri araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada büyük okulların fiziksel koşullarının, küçük ve orta büyüklükteki okullardan daha iyi düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada okulların fiziksel koşullarının yeterliği, okul büyüklüğünden arınık olarak, yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri

bakımından karşılaştırıldığında, birçok konuda anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı koşullar; ‘bina büyüklüğü, rehber öğretmen odası, laboratuvar, spor salonu, resim-drama atölyesi, kütüphane, öğrenci tuvaletleri ve kantin’. Yöneticiler, ‘derslik büyüklüğü, rehber öğretmen odası, laboratuvar, spor salonu, tiyatro-konferans salonu, resim-drama atölyesi, okul bahçesi, öğrenci tuvaletleri ve kantini’, öğretmen ve öğrencilere göre daha yeterli bulmaktadır. Öğretmenler ‘kütüphaneyi’, yönetici ve öğretmenlere göre daha yeterli bulurken, öğrenciler ‘bina büyüklüğünü’ yönetici ve öğretmenlere göre daha yeterli bulmaktadırlar. Yöneticilerin, okullarının fiziksel koşullarını, öğretmen ve öğrencilerden daha yeterli bulması, onların görev ve sorumluluklarından kaynaklanmış olabilir. Bir başka ifadeyle, yöneticilerin, okulun fiziksel koşullarından birinci derecede sorumlu olmaları, okulun fiziksel koşullarını daha yeterli algılamalarında etkili olmuş olabilir.

Yönetici, öğretmen ve öğrenciler, okulun fiziksel koşulları içinde en yeterli gördükleri maddelerde tam bir görüş birliği bulunmamasına karşın, ‘en yetersiz’ görülen maddeler konusunda görüş birliğine sahiptirler. Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin en yetersiz gördükleri koşullar ‘resim-drama atölyesi, tiyatro-konferans salonu ve spor salonu’ olmuştur. Her üç katılımcı grubun kültürel, sanatsal ve sportif eğitimsel boyutlarla ilgili koşulları yetersiz görmeleri dikkat çekicidir. Bu durum, Türkiye’de eğitimsel kaynakların yetersizliğinin yanında, öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif yönlerden gelişimini amaçlayan fiziksel koşulların daha fazla ihmal edildiğini göstermektedir. Okulları daha çok ‘derslik, koridor, laboratuvar’lardan oluşan yapılar; ‘eğitimi’ ise akademik gelişim (okuma-yazma, matematik, fen bilgisi gibi temel bilgiler) ve kültürel aktarım (toplumsallaştırma) ile sınırlı olarak gören dar bakış açısının uygulamaya yansması olarak değerlendirilebilir. Sportif, kültürel ve sanatsal üretimin ulusal düzeydeki yetersizliğinde, öğrencilerin eğitiminde bu konuya yeterli kaynağın ayrılmasının önemli bir payının olduğu ileri sürülebilir.

Araştırmada yönetici, öğretmen ve öğrencilerin, orta büyüklükteki okulların fiziksel koşullarını, küçük ve büyük okullara göre daha yeterli bulmaları, Türkiye’de kent merkezindeki genel liseler için en uygun büyüklüğün 601-1200 arasında olduğunu göstermektedir. Alanyazında yer alan birçok çalışmada da (Borland ve Howsen, 2003; Craig, 2000; Hammond, Ross ve Milliken, 2006-2007; Karayalçın, 1969, Leithwood ve Jantzi 2009; Odden ve Picus, 2008; Ornstein 1993; Viadero, 2001) en etkili ve verimli yani ideal okul büyüklüğü olarak orta büyüklükteki okulların (600-1200 arası öğrenci) kabul edildiği görülmektedir. Ancak Hammond, Ross ve Milliken’in (2006-2007), Karakütük ve Tunç’un (2004) belirttikleri

gibi okulun yer aldığı çevrenin sosyo-ekonomik özellikleri, yerleşim yerinin özellikleri gibi etkenlerin okul büyüklüğü konusundaki kabulleri etkileyebileceği unutulmamalıdır. Örneğin altyapısı iyi durumdaki bir öğrenci grubu için, 1.000 öğrencili büyüklük uygun olabilirken, alt sosyo-ekonomik kökenliler için bu sayı azaltılabilir. Yine Lee ve Burkam (2003) aynı büyüklükteki okulların toplumsal ve etnik bileşimlerinin farklılaşmasının, okulun çıktılarını da farklılaştırabileceğini belirtmişlerdir. Bu nedenlerle, en uygun okul büyüklüğü çeşitli toplumsal, kültürel ve çevresel koşullarla birlikte değerlendirilmelidir.

Araştırma sonuçlarından hareketle, Türkiye'deki kent merkezlerinde mevcut olan ve yeni kurulacak liselerin orta büyüklükte (601-1.200) düzenlenmesi konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Kent merkezindeki ortaöğretim kurumlarının bir bütün olarak fiziksel koşullarının geliştirilmesinin yanında, tiyatro-konferans salonu, resim-drama atölyesi ve spor salonu gibi sanatsal, duygusal ve sportif gelişmelerine katkı sağlayacak etkinlik alanları ivedilikle tamamlanmalıdır. Kuşkusuz okul büyüklüğü araştırmalarının farklı eğitim tür ve düzeylerinde okul iklimi, eğitim mimarisi, eğitim ergonomisi, mekânsal doyum vb. farklı değişkenlerle ilişkilendirilerek ele alınmasına gereklilik bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akkalkan, H. (2009). 'Ankara İli Çankaya İlçesinde Okul Büyüklüğünün Öğrencilerin Akademik Başarısı, Okula Devamı ve Disiplini İle İlişkisi.' Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Allen, R. (2002). Big Schools: The Way We Are. *Educational Leadership*, Feb, Vol. 59, Issue 5: 36-41.
- Başaran, İ. E. (1982). *Temeleğitim ve Yönetimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, No: 112.
- Borland, M. V. & Howsen, R. M. (2003). An Examination of The Effect Of Elementary School Size On Student Academic Achievement. *International Review of Education*, 49(5): 463-474.
- Cotton, K. (1996). School Size, School Climate, and Student Performance. *Academic Search Premier*, Vol. 47, Issue 4, May. [Online]: Retrieved on 12 December 2004, at URL: <http://web3.epnet.com>.
- Cox, D. N. (2002). Big Trouble: Solving Education Problems Means Rethinking Super-Size Districts and Schools. *Focus On Utah*, [Online]: Retrieved on 03 Mrch 2004 at URL: <http://www.sutherlandinstitute.org>.
- Craig, B. H. (2000). School District Size and School Performance. *Rural Education Issue Digest*. [Online]: Retrieved on 17 February 2011, at URL: <http://www.ael.org>.

- Çınkır, Ş. (1996). ‘Okul Büyüklüğünün Öğrenci Başarısı İle İlişkisi.’ Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dee, T. S., Ha, W. & Jacob, B. A. (2002). The Effects of School Size on Parental Involvement and Social Capital: Evidence from the ELS. *Brookings Papers on Education Policy: Project MUSE Scholarly Journals* [Online]: Retrieved on 17 February 2011, at URL: <http://muse.jhu.edu/journals>.
- Demircan, N. P. (2005). ‘Okul Mevcudunun Okul Yönetimine Etkisi.’ Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Diñçer, B., Özasan, M. ve Kavasođlu, T. (2003). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Ankara: DPT Yayın No DPT 2671.
- Fetler, M. (1989). School Dropout Rates, Academic Performance, Size, and Poverty: Correlates of Educational Reform. *Educational Evaluation and Policy Analysis*. Summer, Vol. 11, No. 2, 109-116.
- Fowler, W. J. Jr. & Walberg, H. J. (1991). *School Size, Characteristics, and Outcomes Educational Evaluation and Policy Analysis*, Vol. 13, No. 2 Summer, [Online]: Retrieved on 30 November 2010, at URL: <http://www.jstor.org/stable/1163793>.
- Hammond, L. D., Ross, P. & Milliken, M. (2006-2007). High School Size, Organization, and Content: What Matters for Student Success? *Brookings Papers on Education Policy. Project MUSE Scholarly Journals Online*. [Online]: Retrieved on 09 February 2011, at URL: <http://muse.jhu.edu/journals>.
- Hampel, R. (2002). Historical Perspectives on Small Schools. Phi Delta Kapan, Jan, Vol. 83, Issue 5, *Academic Search Premier*. [Online]: Retrieved on 17 December 2004, at URL: <http://web3.epnet.com>.
- Harris, D. N. (2006-2007). Class Size and School Size: Taking the Trade-Offs Seriously. *Brookings Papers on Education Policy: Project MUSE Scholarly Journals Online*. [Online]: Retrieved on 17 December 2011, at URL: <http://muse.jhu.edu/journals>.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu (222 SY, 05.01.1961), *Resmi Gazete*, Sayı: 10705, 12.01.1961.
- Johnson, J. (2002). Do Communities Want Smaller Schools? *Educational Leadership*, Feb, Vol. 59, Issue 5: 42-48.
- Kalfa, Y. (2006). ‘Okul Büyüklüğünün Kalite, Verim ve Öğrenci Başarısına Etkileri.’ Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karakütük, K. ve Tunç, B. (2004). Okul Büyüklüğü-Sınıf Büyüklüğü. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Bahar, Cilt. 1, Sayı: 1: 9-22.
- Karakütük, K., Tunç, B., Güngör, S., Bülbül T. ve Özdem, G. (2006). The Effect of School Size on the Sense of Belonging, Attendance, Discipline and Communication in School. In J. K. Richards (Eds), *International Perspectives on Education and Training*. Athens: Published by Athens Institute for Education and Research: 457-472.

- Karayalçın, Y. (1969). *Eğitim Planlaması: 1968-1969 Öğretim Yılı Ders Notları*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Klonsky, M., (2002). How Smaller Schools Prevent School Violence. *Educational Leadership*, Feb, Vol. 59, Issue 5: 65-72.
- Lee, V. E. & Burkam, D. T. (2003). Dropping out of High School: The Role of School Organization and Structure. *American Educational Research Journal*, Vol. 40, No. 2 (Summer), 353-393.
- Leithwood, K. & Jantzi, D. (2009). Review of Empirical Evidence About School Size Effects: A Policy Perspective. *Review of Educational Research Spring*, Vol.79: 464-490.
- Lindsay, P. (1982). The Effect of High School Size on Student Participation, Satisfaction, and Attendance. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, Vol. 4, No. 1 Spring. [Online]: Retrieved on 30 November 2010, at URL: <http://www.jstor.org/stable/1163793>.
- Odden, A. R. & Picus, L. O. (2008). *School Finance. A Policy Perspective*. Fourth Edition. McGraw Hill.
- Ornstein, A. C. (1993). School district and school size: Overview and Outlook *The High School Journal* April-May V, 76, Bn. 4. [Online]: Retrieved on 30 November 2010, at URL: <http://www.jstor.org>.
- Özer, Ö. (2009). 'Okul Büyüklüğünün Okul Yönetimine Etkisi.' Yayımlanmamış yüksek lisans projesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pittman, R. B. & Haughwout, P. (1987). Influence of High School Size on Dropout Rate. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, Vol. 9, No. 4, Winter, 337-343.
- Pool, C. R. (2002). Class Size, School Size? *Educational Leadership*, Feb, Vol. 59. [Online]: Retrieved on 12 December 2004, at URL: <http://www.ascd.org>.
- Ready, D. D., Lee, V. E. & Welner, K. G. (1990). Educational Equity and School Structure: School Size, Overcrowding, and Schools AVithin-Schools. *Teachers College Record*, Vol. 106, No. 10. 1990-2014.
- Viadero, D. (2001). Smaller is Better. *Education Week*, Vol. 21, Issue 13: 28-35.
- Wasley, P. A. (2002). Small Classes, Small Schools: The Time is Now. *Educational Leadership*, Feb, Vol. 59, Issue 5. [Online]: Retrieved on 12 December 2004, at URL: <http://web3.epnet.com>.